

19 juni 2019
Miljödepartementet
Ert diarienummer: M2019/00661/S

Yttrande angående betänkandet "Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning- världens möjlighet". (SOU 2019:13)

Mistra har tagit del av Agenda 2030-delegationens betänkande "Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning- världens möjlighet". Mistra välkomnar betänkandet, och ser positivt på regeringens beslut att stödja och stimulera Sveriges genomförande av Agenda 2030 genom inrättandet av delegationen (dir. 2016:18).

Betänkandet innehåller ett flertal intressanta förslag på en rad områden, men med tanke på Mistras uppdrag kommer våra synpunkter att vara avgränsade till kapitel 8 – "Behovet av kunskap, forskning och innovation".

Avsnitt 8 – " Behovet av kunskap, forskning och innovation"

Mistra instämmer i avsnittets överordnade resonemang om att forskning och innovation behövs för att komma fram till lösningar på de utmaningar som finns för att nå målen i Agenda 2030. Mistras mångåriga erfarenheter av att adressera komplexa miljöutmaningar har visat på betydelsen av långsiktighet, systemperspektiv och tvärdisciplinära och multidisciplinära perspektiv för att hitta innovativa och samhällsnyttiga lösningar.

Mistra stödjer:

- Delegationens förslag om att inför kommande forskningsproposition tillsätta en utredning om hur **tvärdisciplinär forskning** kan stimuleras. Mistra har lång erfarenhet av att ha byggt upp och finansierat tvär- och multidisciplinära forskningsmiljöer, och välkomnar ansatsen att förstärka och utveckla tvärvetenskaplig och tvärsektoriell kompetens för Agenda 2030. Vi bidrar gärna till detta arbete.
- Betänkandets bedömning att regeringen bör prioritera **utmaningsdriven forskning och innovation** inom områden som bidrar till hållbarhetsagendan. I det här sammanhanget skulle Mistra dock önska en närmare precisering av vad som ryms inom det relativt vida begreppet 'utmaningsdriven'. I vissa sammanhang definieras utmaningsdriven forskning som alla projekt som inkluderar en hänvisning till ett samhällsproblem i behov av lösning. I Mistras åttaåriga program finns behovsägare inom offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle med i ett tidigt stadium när forsknings- och innovationsfrågorna definieras, och alla dessa aktörer samt akademien finns sedan med i genomförandet. Enligt vår erfarenhet är detta ett bra sätt att arbeta med utmaningsdrivna program som tar sig an komplexa miljöproblem, men det kräver uthållighet, flexibilitet och långsiktighet från finansärens sida. Kortare satsningar i projektform kan sällan ta sig an och skapa transformativa lösningar på svåra problem.
- Förslaget att regeringen även i fortsättningen ska verka för att kommande ramprogram **Horisont Europa stödjer Agenda 2030**. Horisont Europa, som just nu förhandlas på europeisk nivå, ser ut att bli världens hittills största sammanhållna forsknings- och

innovationsprogram med en förslagen budget på 100 miljarder €. Enligt det nuvarande förslaget blir programmet tydligt missionsdrivet och ges en stor tematisk tonvikt på klimat, miljö och hållbarhet. Som det ser ut idag är arbetet med den svenska forsknings- och innovationspropositionen svagt, om alls, synkroniserat med utformningen av de sjuåriga ramprogrammen. För att uppnå största möjliga fokus på Agenda 2030 och främja synergier mellan nationella och europeiska satsningar skulle regeringen kunna överväga att i framtiden lägga sitt propositionsarbete tidsmässigt och processmässigt parallellt med förhandlingarna om ramprogrammet. De nationella statliga finansierarna skulle redan nu kunna uppmantras att i högre grad än idag förhålla sina satsningar till de som görs på europeisk nivå, för att i möjligaste mån undvika duplicering och främja ett framgångsrikt svenskt deltagande i Horisont 2020.

- Främjandet av **internationellt forskningssamarbete** med de utvecklingsländer som har störst utmaningar att genomföra Agenda 2030. Klimatförändringarna kommer att slå först och hårdast mot länder i det globala syd samtidigt som många av lösningarna på hela världens utmaningar kan komma därifrån. I det sammanhanget vill Mistra dock lyfta svårigheterna för länderna i syd att finansiera sitt deltagande på samma villkor som finns i väst. Idag har de svenska forskningsfinansierarna begränsade möjligheter att stödja forskare och forskningsmiljöer i syd, vilket skulle kunna ses över för att förstärka det internationella forskningssamarbetet.

Mistra skulle gärna se att följande frågeställningar utvecklades:

- Vid en internationell jämförelse är det svenska forsknings- och innovationssystemet unikt. Totalt sett är Sverige ett av få länder i världen som uppnår det så kallade 3%-målet för forskning och innovation. I det svenska FoI-systemet finns också en jämförelsevis stor andel fria medel. I ett OECD-sammanhang är Sverige det land, efter Schweiz, som har minst andel statliga investeringar avsatta till "tematiskt orienterade" program¹. Det svenska systemet präglas också av en hög andel industriell FoU och relativt mycket forskningsmedel i privata och statliga stiftelser². Hur påverkar dessa grundläggande faktorer möjligheterna till ett effektivt genomförande av Agenda 2030? Dessa mer övergripande frågor om **strukturen på det svenska forsknings- och innovationssystemet** skulle kunna utvecklas ytterligare.
- Betänkandet tar inte upp frågan om **interaktioner och potentiella konflikter mellan hållbarhetsmålen**, eller mellan andra samhällsmål och hållbarhetsmålen. Synergier och målkonflikter är viktiga att analysera, inte minst inför att ytterligare medel till forskning och innovation för genomförandet av Agenda 2030 ska anslås. Risken finns annars att framtida satsningar på olika myndigheter och inom skilda områden, som var för sig verkar kloka, i själva verket motverkar varandra.
- Agenda 2030 är ett politiskt, framförhandlat, dokument. En ytterligare roll för forskningen i förhållande till agendan är att **kritiskt analysera agendan själv**. Hur och av vilka har målen formulerats, hur ser tolkningsföreträdet ut och hur kan agendans efterföljare komma att se ut? ³
- **Innovation** och utvecklingen av nya produkter och tjänster kan vara en positiv kraft för hållbar utveckling (s 107), men så behöver inte alltid vara fallet. Ett exempel är samhällets snabba digitala omvandling, som ofta lyfts upp som en möjliggörare för hållbarhet. Mistra vill i det här sammanhanget peka på att det också finns osäkerheter och risker med denna utveckling. Hastigheten i utvecklingen gör samhällets institutioner inte alltid hinner med. Direkta eller indirekta negativa effekter kan vara kopplade till att producera, använda och göra sig av med den digitala ekonomins

¹ OECD (2016). 'OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden'. OECD Publishing, Paris.

² Persson, Åsa et al (2018). Forskning för Agenda 2030. Formas Rapport: R4:2018

³ Ibid

- produkter och tjänster, men kan också uppstå i det fall att digitalisering uppmuntrar och förenklar en mer miljöpåverkande konsumtion.⁴
- En mer långtgående **samverkan mellan de statliga forsknings- och innovationsfinansiärerna** med avseende på Agenda 2030 torde vara önskvärd och fullt möjlig. Här är delegationens förslag om att ensa klassificeringen av finansierade projekt ett avstamp, men ytterligare steg bör tas om inte detta riskera att bli kontraproduktivt. Det finns idag några exempel på gemensamma utlysningar (VR, Sida och Forte) och om dessa piloter faller väl ut skulle fler områden kunna följa efter.
 - Det är och kommer fortsatt vara viktigt att det finns **oberoende forskningsfinansiärer** i det svenska systemet.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra)

Åke Iverfeldt
VD

⁴ Naturvårdsverket (2015). Digitalisering och hållbar konsumtion. Underlagsrapport till fördjupad utvärdering av miljömålsarbetet. Rapport 6675.

